



BARN-UNGA-SAMHÄLLE

## Examensarbete i fördjupningsämnet

### Barndom och lärande

15 högskolepoäng, grundnivå

## För vem dokumenterar vi?

Pedagogers syn på skillnaden mellan traditionell och digital dokumentation

*For whom do we document?*

*Educators view off the difference between traditional and digital documentation*

Anna Frick

Marielle Laneryd

Förskolläraryxamen 210 hp

Examinator: Robin Ekelund

Slutseminarium 2018-01-23

Handledare: Joakim Glaser

# Förord

Vi vill för det första tacka alla pedagoger som ställt upp på intervjuer, utan er hade inte denna studie blivit möjlig. För det andra vi vill tacka vår handledare Joakim Glaser som har stöttat oss och gett oss den feedback vi har behövt i vårt arbete. Vi vill även tacka våra familjer som har stått ut med oss under detta arbete, då mycket tid har gått åt till just detta.

Under studiens gång har vi arbetat sida vid sida, några av intervjuerna har vi gjort tillsammans och några var för sig för att effektivisera och spara tid. Även transkriberingen har vi delat upp för att spara tid. Vi har sökt relevanta artiklar och tidigare forskning tillsammans för att sedan dela upp dem och läst hälften var. När vi kommer till de teoretiska begreppen har vi bestämt vilka begrepp som passat in i vår studie och här har Marielle läst och skrivit om tre begrepp och Anna om ett begrepp. Metoddelen har Anna skrivit grunden till. När vi kommer till analys och resultatdelen samt till diskussionsdelen så har vi skrivit de två kapitlen tillsammans. Först har vi analyserat vårt empiriska material och därefter när vi kopplat vårt material till de teorier och begrepp som vi valt i teorikapitlet och likadant i diskussionskapitlet, då har vi kopplat vårt resultat till tidigare forskning tillsammans. Vi har hela tiden arbetat tillsammans, antingen fysiskt eller digitalt och hela tiden bollat tankar och idéer med varandra. Vi vill slutligen tacka varandra för ett gott samarbete i både med och motgångar.

Anna Frick och Marielle Laneryd

# Abstract

Syftet med denna studie är att ta reda på hur barns lärande påverkas av den digitala utvecklingen som sker i vårt samhälle och i våra förskolor runt om i landet. Det vi har valt att studera är hur barns lärande och delaktighet påverkas utifrån den digitala dokumentationen i jämförelse med den traditionella dokumentationen. Vi har genomfört en kvalitativ studie där vi har intervjuat tio pedagoger som arbetar i förskolan och som använder sig av antingen digital eller traditionell dokumentation som en naturlig del i sitt vardagliga arbete. Intervjuerna har analyserats och kopplats till det kognitiva och det interaktionistiska perspektivet. Inom den tidigare forskningen har vi i vår studie tagit avstamp i etiska aspekter, pedagogisk dokumentation, digital dokumentation samt det kompetenta barnet.

Det vi har kommit fram till i vårt resultat är att det finns stora skillnader mellan den digitala och den traditionella dokumentationen. Barns delaktighet i dokumentations-tillfället är beroende av pedagogens medvetna engagemang, och oberoende av dokumentationsmetod. Men när dokumentationen sker traditionellt så blir barnen delaktiga genom att dokumentationen synliggörs för dem. När det gäller den digitala dokumentationen så blir barnen inte delaktiga i denna eftersom barnen inte har tillgång till dokumentationen utan någon vuxens hjälp. Den digitala dokumentationen riktar sig till pedagoger och vårdnadshavare men synliggörs inte för barnen. Barnens lärande i den digitala dokumentationen minskar också gentemot den traditionella dokumentationen eftersom barnen inte får tillgång till dokumentationen och på detta sätt kan de inte reflektera och återkoppla över sitt eget och andras lärande tillsammans med vårdnadshavare, pedagoger eller andra barn.

Nyckelord: barn, delaktighet, digitalisering, dokumentation, etik, förskola, lärande



# Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1 Syfte och frågeställning.....	8
2. Tidigare forskning.....	9
2.1 Etiska aspekter.....	9
2.2 Pedagogisk dokumentation.....	10
2.3 Digital dokumentation.....	11
2.4 Det kompetenta barnet.....	12
2.5 Sammanfattning.....	13
3. Teoretiska begrepp.....	15
3.1 Det kognitiva perspektivet.....	15
3.1.1 Preoperationella stadiet.....	15
3.1.2 Assimilation och ackommodation.....	16
3.2 Det interaktionistiska perspektivet.....	17
3.2.1 Symbolisk kommunikation.....	17
3.2.2 Barns självutveckling.....	18
3.3 Teoriernas samband och relevans.....	18
4. Metod.....	20
4.1 Kvalitativ metod.....	20
4.2 Forskningsetiska övervägande.....	21
4.3 Urval.....	22
4.4 Genomförande.....	23
5. Analys och Resultat.....	25
5.1 Barns delaktighet.....	25
5.2 Barns utveckling och lärande.....	26
5.3 Återkoppling och reflektion.....	28
5.4 Etik och integritet.....	30
5.5 Resultat.....	32
6. Diskussion och slutsats.....	34
6.1 Resultatdiskussion.....	34
6.1.1 Barns delaktighet.....	34

6.1.2 Skillnader och likheter mellan dokumentationsmetoderna.....	35
6.1.3 Barns lärande.....	36
6.1.4 Slutdiskussion .....	37
6.2 Yrkesrelevans.....	37
6.3 Metoddiskussion .....	38
6.4 Förslag till vidare forskning.....	39
7. Referenslista .....	40
Bilaga 1 .....	42

# 1. Inledning

Digitaliseringen i samhället har ökat de senaste åren, med teknik, sociala medier och liknande. Även förskolorna har digitaliserats på olika sätt, digitala verktyg som lärplattor, datorer, olika digitala dokumentationsverktyg med mera har tagit sig in i förskolans värld för att följa med i samhällets utveckling men också för att underlätta för både barn och pedagoger. Vad kan detta få för konsekvenser för barnen i förskolan? Hur ska pedagogerna skapa rätt förutsättningar för barnen i förskolan?

I och med digitaliseringen i samhället har det uppkommit en diskussion om etik och integritet i förskolan, då det gäller dokumentation. Dokumentationen har på många förskolor blivit digitaliserad för att följa den digitala utvecklingen i samhället och genom detta så har vi ställt oss frågan för vem det dokumenteras i förskolan. Är det för vårdnadshavare, barn eller pedagoger? På vilket sätt är barnen delaktiga i dokumentationen? Blir dokumentationen en läroprocess för barnen eller ser barnen bara pedagogerna gå runt och ta en massa foto utan att de får ta del av dokumentationen. I förskolans läroplan Lpfö98 (2016, s. 14) skrivs det bland annat att:

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras.

Läroplanen uttrycker inte på vilket sätt dokumentationen ska ske utan det är upp till varje förskola att välja vilket sätt de vill dokumentera. I vår studie diskuterar vi digital dokumentation och traditionell dokumentation. Med digital dokumentation menar vi den dokumentation som sker digitalt där fotona på barnen och verksamheten läggs upp på nätet med hjälp av något av de många digitala dokumentationsverktyg som finns att tillgå. Med traditionell dokumentation menar vi den dokumentation som sker genom att pedagoger tar foto på barnen och verksamheten som sedan skrivs ut för att hängas upp på väggen på förskolan eller sätts in i barnens enskilda pärmar så att barn, pedagoger och vårdnadshavare kan ta del av dokumentationen.

I förskolans läroplan Lpfö98 (2016) står det att barnen ska vara delaktiga och ha inflytande i den pedagogiska dokumentationen. Uppfylls detta mål i de båda dokumentations-metoderna? Vi vill inte med vårt arbete på något sätt göra den digitala dokumentationen till något negativt, utan det handlar om att sätta fingret på vad konsekvenserna kan bli och att man arbetar mer medvetet med barnen kring denna dokumentationsmetod.

Den traditionella dokumentationen stannar kvar på förskolans väggar medan den digitala dokumentationen finns digitalt, så enda sättet att komma åt det är via de digitala verktygen. Den digitala dokumentationen kan vårdnadshavarna ta del av där de befinner sig precis i det tillfället då den läggs upp, eftersom vårdnadshavarna kan se dokumentationen i sina smartphones eller annan digital teknik. Den traditionella dokumentationen är den som skett i förskolan i många år medan den digitala dokumentationen håller på att ta över mer och mer i förskolans verksamhet.

## 1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att ta reda på vilket sätt barn påverkas av digital dokumentation i förskolan. Detta kommer vi att titta på utifrån förskolepedagogers perspektiv. För att konkretisera syftet använder vi oss av tre frågor:

- Hur upplever pedagoger i förskolan barns delaktighet i den digitala dokumentationen?
- Vilka skillnader och likheter upplever förskolepedagogerna mellan digital och traditionell dokumentation när det gäller barns lärande och delaktighet?
- På vilket sätt upplever förskolepedagoger att barns lärande påverkas av den digitala dokumentationen?



## 2. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att presentera tidigare forskning som vi anser vara relevant för vår studie. Det var inte helt lätt att hitta tidigare forskning inom området digital dokumentation eftersom det är så pass nytt inom förskolan, men vi har sökt forskning inom områden etiska aspekter, pedagogisk dokumentation, digital dokumentation och det kompetenta barnet. Vi kommer i slutet av kapitlet ge en sammanfattning av vad den tidigare forskningen har för betydelse och relevans för vår studie.

### 2.1 Etiska aspekter

Ett viktigt perspektiv vi ser i vårt arbete utifrån de etiska aspekterna är barnens delaktighet och deras rätt att själv uttrycka sin vilja i frågan om sin medverkan i dokumentationen, barnens rätt till integritet och att aktivt göra egna val. Då den digitala dokumentationen har ökat i förskolorna så ökar också fotograferandet och barnen blir synliga på ett annat sätt än i den traditionella dokumentationen.

Anne-Li Lindgren och Anna Sparrman (2003) har skrivit om hur dokumentation skrivs fram i läroplanen och om de etiska aspekterna som kommer med att det dokumenteras allt mer i förskolan. De har kritiskt granskat och diskuterat barns etiska rättigheter. Lindgren och Sparrman (2003) ser på förskolans dokumentationsprojekt som en positiv metod för att visa upp förskolans verksamhet. De menar dock att framställningen av den digitala dokumentationen görs ur ett vuxenperspektiv och därför menar de att man bör föra in en etisk dimension i förskolans dokumentationsprojekt. Lindgren och Sparrman (2003) anser att de fyra forskningsetiska övervägandena som Vetenskapsrådet (2002) har tagit fram borde omfattas av barnen i förskolan också. Diskussionerna har kommit fram eftersom nya dokumentationstekniker ger fler och enklare möjligheter till dokumentation i form av digitala dokumentationsverktyg, men det kan också medföra problem i form av att barnens inflytande och delaktighet minskas (Lindgren och Sparrman 2003).

Lindgren och Sparrman (2003) menar att barn själv uttryckt sig eller agerat då de blivit filmade, de menar att man inte tar hänsyn till barnperspektivet utan det är pedagogperspektivet som dominerar, trots att det diskuterats mycket om betydelsen av att inta ett barnperspektiv. Barn idag är vana vid att bli fotograferade och filmade i hemmet

av sina vårdnadshavare, men Lindgren och Sparrman (2003) menar att hemma och på förskolan används dokumentationen på olika sätt. Hemma används det som ett fotoalbum som visas för familjen medan dokumentationen i förskolan visas för pedagoger, vårdnadshavare och alla andra barnen i förskolan (Lindgren & Sparrman 2003). De menar också att barnen i dessa fall är lätta att identifiera och det blir således ingen anonymitet och barns möjligheter att tacka nej är små.

## 2.2 Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är relevant utifrån vår studie på det sättet att barnens delaktighet i den pedagogiska dokumentationen och tillgången till dokumentationen ger möjlighet att kunna utforska sina möjliga potentialer. Den pedagogiska dokumentationen är inte bara det som den står för när den gjordes utan den utveckling och de lärprocesser den kan leda till. Vi kommer här titta på relevansen mellan den pedagogiska dokumentationen och dess innebörd gentemot den digitala dokumentationen och barns delaktighet i vår studie.

Enligt Anna Palmer (2012) är pedagogisk dokumentation ett verktyg och ett arbetssätt som syftar till att skapa en tydlig bild av verksamheten och barnets utveckling. Hillevi Lenz Taguchi (2003) menar att pedagogisk dokumentation är ett verktyg som ger barnet makten över sitt eget lärande. Barnets lärprocesser och lärstrategier synliggörs för barnet själv, vårdnadshavare och pedagoger, men också att pedagogisk dokumentation handlar om att utvärdera, följa upp och utveckla. Att använda sig av detta verktyg innebär att dokumentera det som händer i verksamheten (Palmer 2012). Både Palmer (2012) och Lenz Taguchi (2003) belyser den pedagogiska dokumentationen som ett naturligt reflektionsverktyg, där man gemensamt kan upptäcka var och om det behövs tillfälligt eller varaktigt stöd i det enskilda barnets utveckling. Man kan se den pedagogiska dokumentationen som agent för att syna barnets lärande som genom intraaktioner inte bara skapar individuella lärprocesser, utan blir till ett lärande som startar mellan barnet och andra människor, erfarenheter eller föremål (Lenz Taguchi 2012).

Lenz Taguchi (2012) talar om att pedagogisk dokumentation kan ses som en kunskapsapparat som ger konkreta observationer av praktiken och lärandet i olika former, så som i bild, anteckningar eller film med mera. Lenz Taguchi (2012) påpekar också

vikten av att pedagogerna ser sig själva som en central del av den pedagogiska dokumentationen och att pedagogerna representerar föreställningar, förväntningar och kunskaper utifrån det pedagogerna ser. Hon menar att när man ser på den pedagogiska dokumentationen som ett görande blir den aktiv i förhållandet med praktiken ur ett utvecklingsperspektiv. Dokumentationen representerar inte bara det den stod för när den utfördes, utan står även för den utveckling och de lärprocesser den kan leda till (Lenz Taguchi 2012). Hon menar också att det är först i detta syftet som dokumentationen blir pedagogisk. När pedagogisk dokumentation utgår som intraaktiv pedagogik är syftet att lära sig av det observerade och dokumenterade, se nya möjligheter och ge barnet tillgång till att utforska sina möjliga potentialer (Lenz Taguchi 2012).

## 2.3 Digital dokumentation

Denna forskning är relevant i vår studie då vi studerar skillnaderna mellan digital och traditionell dokumentation och hur barns delaktighet och lärande förändras utifrån den digitala dokumentationen. Vi kommer också att jämföra denna forskning gentemot vår studie då det gäller för vem man dokumenterar men också utifrån de etiska aspekterna kring den digitala dokumentationen.

Anne-Li Lindgren (2012) belyser problematiken kring den pedagogiska dokumentationen genom digital teknologi, ett verktyg som växer och tar mer och mer plats i vår vardag. Lindgren (2012) lägger stor fokus på barnens roll i den pedagogiska dokumentationen, framförallt då den sker digitalt. Hon menar att pedagoger i förskolan upplever de etiska frågorna som viktiga då den pedagogiska dokumentationen sker digitalt.

Lindgren (2012) menar att även om pedagogerna är engagerade i sitt dokumenterande så ökar inte delaktigheten från barnen. I förskolans läroplan står det om barns delaktighet och inflytande (Lpfö98 2016). Lindgren (2012) menar att barns inlyftande i den digitala dokumentationen speglar sig bara i de subjektiva reflektionerna. Hon ställer frågan: Frågar vi barnen när vi dokumenterar? Inte bara om de vill delta, utan vad kan vi lära oss av det vi dokumenterar. En konsekvens hon också tar upp om den digitala dokumentationen är hur vida dokumentationen blir tillgänglig för barnen när den sker digitalt, som till exempel en blogg. Hon menar att dokumentationen i förskolan oftast vänder sig till vårdnadshavarna och deras behov av att få se ett görande och pedagogernas

behov av att reflektera över praktiken. Fokus är då flyttat från barnens behov av att få se eller reflektera över sitt eget lärande och ersätts av barnets görande (Lindgren 2012). Hon menar att här glöms barnens behov och inflytande bort och det viktiga uppdraget där dokumentationen blir pedagogiskt blir bara en dokumentation utan syfte.

Lindgren (2012) ställer den digitala dokumentationens för- och nackdelar mot varandra. Nackdelarna med digital dokumentation menar hon är att detta verktyg har vänt bort fokusen från barnens perspektiv. Den digitala tekniken vänder sig först och främst till de vuxnas värld. Vidare menar hon att barns inflytande och möjligheter till reflektion eller återkoppling av sin vardag minskar med den digitala dokumentationen. Detta till skillnad från den traditionella dokumentationen där barnen har tillgång till dokumentationen på förskolan (Lindgren 2012). Fördelarna med digital dokumentation enligt henne är att den ställer högre krav på vad pedagogerna dokumenterar, bland annat att det finns ett syfte med det som fotograferas och att pedagogerna tar hänsyn till de etiska aspekterna som tillkommer när man dokumenterar oavsett om det sker digitalt eller traditionellt (Lindgren 2012).

## 2.4 Det kompetenta barnet

Mot bakgrund av vårt syfte ser vi att det kompetenta barnet är ett passande begrepp i vår studie om barns delaktighet utifrån dokumentationen. Är det någon skillnad på barns utveckling och kompetens utifrån vilken dokumentationsmetod som används i förskolan. En viktig aspekt för vårt arbete utifrån begreppet det kompetenta barnet är att man ser barnet som kompetent utifrån lärsituationer i förskolan och att barnets kompetens utvecklas i samspel med andra, vuxna som barn, som anses vara mer kompetent än en själv. Barnen behöver kompetenta pedagoger för att utveckla sin egen kompetens och där anser vi att barns delaktighet i den digitala dokumentationen kan hjälpa barnen att utveckla sin kompetens på så sätt att barnen lär sig genom interaktion med andra.

Begreppet det kompetenta barnet har kommit att bli det naturliga och självklara i barns lärandeprocess där barnet idag ses som en unik individ (Gunilla Dahlberg & Hillevi Lenz Taguchi 2015). Det finns enligt Lise-Lotte Bjervås (2011) förväntningar på förskolan att det är den plats där grunden för det livslånga lärandet bör läggas. Hon menar att den

pedagogiska dokumentationen anses vara ett verktyg för att stödja barnen i att visa sina kompetenser.

Bjervås (2001) menar att pedagogerna på förskolan använder sig av pedagogisk dokumentation för att barnen ska använda sig av de kompetenser de har men också för att hjälpa barnen att övervinna sina begränsningar och bli mer kompetenta. Men för att barnet ska kunna utveckla sin kompetens menar Bodil Halvars-Franzén (2001) att barnet behöver en kompetent omvärld i form av kompetenta pedagoger och andra vuxna och en kompetent miljö runt om sig. Hon menar också att barnet inte är kompetent i sin ensamhet utan behöver samspela med andra människor som är mer kompetenta än barnet själv, men barnet behöver också samspela med andra barn för att få vara en del av en grupp.

Bjervås (2011) menar att pedagogerna ofta bedömer barnen som kompetenta, då man anser att barns brister beror på pedagogernas bristande förmåga att skapa det optimala sammanhanget. Bjervås (2011) anser inte att barnen har bristande förmågor utan det är istället de mindre kompetenta vuxna som ibland sätter krokben på det kompetenta barnet. Man tar för givet att barnet är kompetent och det är pedagogernas ansvar att skapa utmaningar för barnet för att främja dess utveckling och lärande (Bjervås 2011).

Enligt förskolans läroplan Lpfö98 (2016) ska förskolan arbeta utifrån och möta varje barns enskilda behov. Detta menar Lenz Taguchi (2003) är ett synsätt som kan kopplas till det kompetenta barnet. För att kunna studera barns kompetens menar Dion Sommer (2005) att man bör iaktta det som händer och sker runt om barnen i deras vardagliga aktiviteter, samt att observera barnets samspel med de personer som befinner sig i barnets närhet.

## 2.5 Sammanfattning

För att barn ska utveckla sin kompetens så behöver de en kompetent omvärld i form av kompetenta pedagoger och en kompetent lärmiljö, där barnets utveckling och lärande synliggörs genom pedagogisk dokumentation. För att dokumentationen ska bli pedagogisk måste syftet med dokumentationen kunna utvecklas genom återkoppling och reflektion. Oavsett vilken dokumentationsmetod som används så finns det konsekvenser som bör beaktas ur de etiska aspekterna. Barn ska själv kunna ta ställning till sitt

medverkande i dokumentationen och då dokumentationen sker digitalt minskas barns delaktighet och inflytande.

Med den digitala dokumentationen flyttas fokus från barnens behov av att få se sitt eget lärande och ersätts av pedagogernas behov av att reflektera över praktiken och då blir dokumentationen utan syfte och utan möjligheter för barnen att återkoppla eller reflektera. Barns lärande i samspel med andra minskar med den digitala dokumentationen.

## 3. Teoretiska begrepp

I detta kapitel kommer vi att utgå från två övergripande perspektiv, det kognitiva perspektivet och det interaktionistiska perspektivet. Vi kommer att under dessa två perspektiv definiera olika begrepp som vi kommer att använda oss av i vår analys av intervjusvaren och i slutet på varje begrepp kommer vi att sammanfatta på vilket sätt vi ska använda oss av det i vår analys. I slutet av detta kapitel kommer vi ta upp vad dessa begrepp har för samband och relevans i vår studie.

### 3.1 Det kognitiva perspektivet

Philip Hwang och Björn Nilsson (2003) menar att inom den kognitiva teorin ses människan som en tänkande och medveten individ som skapar sin bild av omvärlden utifrån sina erfarenheter och kunskaper. De menar också att fokus inom den kognitiva teorin ligger på tankeprocessen och hur den är uppbyggd och hur den kan utvecklas. Men även hur den påverkar människans uppfattning och förståelse av hur vår omvärld fungerar. Den kognitiva teorin har därför fokuserat på barnets tänkande och nyfikenhet på att söka sig meningsfullhet i sitt lärande och utveckling (Hwang & Nilsson 2003). Jean Piaget (1968) menar att människans intelligens utgörs av en kärna som består av nyfikenhet och vetgirighet, där ett kunskapsmedvetande växer fram ur de erfarenheter våra handlingar bär med sig.

#### 3.1.1 Preoperationella stadiet

Inom det kognitiva perspektivet har Piaget (1968) sökt kunskap om vad som ligger bakom ett barns tankeprocess, hur barnet utvecklar sitt tänkande och bildar sig uppfattningar av språk och begrepp. Piaget (1968) delade in barnets tankeutveckling i fyra huvudstadier från åldern noll till tolv år. Det stadiet som är relevant för vår studie är det preoperationella stadiet där barn mellan två och sex år befinner sig. I denna åldersgrupp kan barnen enligt Piaget (1968) börja hantera föremål tankemässigt utan vetskap om vad de är till för. Barnet har nu även börjat tänka symboliskt, där det symboliska tänkande återspeglas i barnets lek, språk och fantasi (Piaget 1968). Efterhand kommer barnet även att börja klara av att använda sig av mer än ett perspektiv i sitt tänkande. Att se ur nya och andra synvinklar och att kunna sätta sig in i andra människors tankar och hur en annan person

kan känna och tycka (Piaget 1968). Det är inom detta stadie som barnen i förskolan befinner sig.

I vår analys av intervjusvaren kommer vi att använda oss av det kognitiva perspektivet genom att tolka hur pedagogerna ser på barns kunskapsutveckling och på vilket sätt pedagogerna ser att barnen samspekar med varandra utifrån dokumentationen, men även hur pedagogerna upplever barns nyfikenhet för sitt eget lärande och utveckling. Vi kommer att se om det finns några skillnader mellan traditionell och digital dokumentation när det gäller hur pedagogerna uppfattar att barnen skapar nya erfarenheter genom reflektion utifrån dokumentationen. Vi kommer tolka pedagogernas svar utifrån de preoperationella perspektivet och se om det finns några skillnader mellan pedagogernas tolkningar beroende av dokumentationsmetod.

### 3.1.2 Assimilation och ackommodation

Piaget (1968) talar om att en tankeprocess sker på två sätt, genom assimilation och ackommodation. Dessa två processer kompletterar varandra och används från tidig barndom upp i vuxen ålder. När nya erfarenheter kompletterar de gamla erfarenheterna utan att något byts ut eller att något i den gamla erfarenheten och kunskapen behöver förändras i personens tankemönster eller kognitiva struktur, då är det en assimilation (Piaget 1968). Exempel på assimilation är när ett barn lär sig cykla på en tvåhjuling, då ersätts inte kunskaperna av att cykla på en trehjuling, utan bara byggs på av nya erfarenheter och kunskaper. Piaget (1968) menar att en ackommodation kräver att den redan tidigare erfarenheten, tankemönstret eller kunskaperna ersätts med den nya informationen. Detta sker enligt Piaget (1968) stegvis under en människas intellektuella utveckling. Enligt Piaget (1968) är det ackommodation som gör det möjligt för oss att förstå kunskaper vi tidigare inte förstått, eller får oss att förstå på ett nytt sätt. Ett exempel är när vi förstår att alla med uniform inte är poliser.

Vi kommer att använda oss av begreppet assimilation i vår analys av empirin genom att ta reda på hur pedagogerna upplever att barnen genom dokumentationen kan bygga och söka nya kunskaper men också genom begreppet ackommodation för att se hur pedagogerna tolkar hur barnet utvecklar, förnyar och återkopplar sina kunskaper. Vi kommer att utifrån intervjusvaren se hur pedagogerna tolkar hur barns lärande och



delaktighet sker via assimilation eller ackommodation beroende av vilken dokumentationsmetod som pedagogerna använder sig av.

## 3.2 Det interaktionistiska perspektivet

Hwang och Nilsson (2003) menar att det interaktionistiska perspektivet är ett symboliskt synsätt som menar att det viktigaste hos en människa är att kunna tolka budskap och situationer, samt att skapa relationer. För detta krävs interaktion det vill säga samspelet mellan människor (Hwang & Nilsson 2003).

George Herbert Mead (1976) menade att det är genom samspelet med andra, barn som vuxna, som den personliga och sociala utvecklingen sker. Ett barns utveckling av jaget speglas av de positiva vuxna som står i barnets närhet, därför menar Mead (1976) att det är viktigt att vuxna i barnens närhet är goda förebilder. Ett barns utveckling sker enligt Mead (1976) genom det sociala samspelet där barnet får möta och se andras beteende, lära sig hur andra tänker och känner. Det är utifrån andra människors bemötande, bekräftande och föreställningar av personer som skapar ett medvetet jag hos barnet som det kan bygga sin egna identitet och självmedvetenhet på (Mead 1976). Hur vi ser på oss själva som personer påverkas också av hur andra tänker om oss och hur vi förhåller oss till vår omvärld genom det sociala samspelet (Mead 1976).

I vår analys kommer vi utifrån det interaktionistiska perspektivet att tolka intervju-pedagogernas upplevelser av barns delaktighet, interaktion och barnens gemensamma tolkning av dokumentationen i relation till barnens utveckling av jaget.

### 3.2.1 Symbolisk kommunikation

Herbert Blumers (1969) term symbolisk interaktion eller symbolisk kommunikation innebär att man medvetet använder sig av meningsfulla tolkningar av handlingar. En viktig del enligt honom är att uppfattningen av budskap är den samma för sändaren som för mottagaren. I interaktion med andra människor använder individen sig av symboler, så som ljud, gester, handlingar, tolkningar eller föremål (Blumer 1969). Dessa symboler menar han får betydelse och syftar till något annat utöver oss själva. Ord och begrepp ingår också i den symboliska kommunikationen, där ordet representerar och medvetet

används för att beskriva individens tolkning av förståelse, samspel och sociala talanger (Blumer 1969). Det är då viktigt att sträva efter en gemensam definition av tolkningar i olika situationer (Blumer 1969).

Den symboliska kommunikationen ska vi använda som ett verktyg i vår studie genom att studera hur pedagogerna upplever hur barnen kan tolka och återspegla sitt lärande utifrån dokumentationen. Vi kommer också att se om pedagogerna upplever någon skillnad när det gäller hur barnen tolkar och reflekterar över den digitala respektive den traditionella dokumentationen ur ett samspeleperspektiv.

### 3.2.2 Barns självutveckling

Daniel Sterns (2003) teori om barnets självutveckling handlar om på vilket sätt barnet uppfattar sig själv i förhållande till andra människor. Han menar också att barnet är beroende av samspelet mellan andra människor för att kunna utveckla sin egen kompetens fullt ut. Stern (2003) beskriver barnets självutveckling som att upplevelser och känslor växer fram och läggs samman med varandra och på så sätt växer barnets "själv" fram, detta sker under barnets första tre till fyra år. Därefter så fortsätter barnet att utvecklas och nya upplevelser utvecklas parallellt och tillsammans med de nya (Stern 2003). Han menar också att det är genom de sociala relationerna som individen lär sig vad som förväntas, hur man ska förhålla sig och hur man umgås med andra individer.

I analysen av intervjuerna kommer vi titta på hur intervjupersonerna betraktar barns utveckling, lärande och kompetens i samspelet med andra utifrån traditionell och digital dokumentation. Vi vill även ta reda på hur de intervjuade ser på de sociala relationerna och hur barnen vet vad som förväntas av dem i olika situationer utifrån barns delaktighet och etiska aspekter.

## 3.3 Teoriernas samband och relevans

Vi har valt att koppla vårt arbete till det kognitiva och det interaktionistiska perspektivet eftersom vi anser att de två perspektiven går hand i hand. Det kognitiva perspektivet fokuserar på barns tänkande och nyfikenhet för att söka sig meningsfullhet i sitt lärande och utveckling. Medans det interaktionistiska perspektivet är ett symboliskt synsätt som

hjälper individen att tolka budskap och situationer i samband med andra. Dessa två perspektiv ser vi behövs för att barn ska kunna utveckla sin egen kompetens och därför anser vi att de är relevanta för vår studie.

## 4. Metod

I detta kapitel kommer vi att gå igenom den metod vi valt för detta arbete, forskningsetiska övervägande, urval och genomförande.

### 4.1 Kvalitativ metod

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod när vi genomför vår studie. Detta för att denna metod passar bra när man är intresserad av att beskriva, förklara och tolka det som sker (Göran Ahrne & Peter Svensson 2014). I vår studie vill vi ta reda på hur pedagogerna upplever sin situation och vilken syn de har på dokumentationen tillsammans med barnen. Detta kallar Alan Bryman (2011) för en kunskapsteoretisk ståndpunkt, vilket betyder att studien är tolkningsinriktad och att den grundar sig på hur deltagarna tolkar sin verklighet.

Intervjuerna i en kvalitativ forskning ska ge en inblick i hur andra personers tankar kring det som studeras (Steinar Kvale & Svend Brinkmann 2009). Det är sedan intervjupersonernas tankar och åsikter som ska ligga till grund för den analys som komma skall (Johan Alvehus 2013). Vi har valt att använda oss av den kvalitativa metoden i vår analys för att kunna se samband i hur pedagogerna uppfattar hur barns delaktighet, utveckling och lärande sker på förskolan utifrån dokumentationen. Kvale och Brinkmann (2009) anser att för att genomföra en kvalitativ intervju så bör gruppen man intervjuar vara så stor så att man får svar på det som studien ska omfatta, man behöver få in det antal svar så man kan hitta ett mönster i det. Vi har valt att intervju tio personer och vi har i intervju svaren hittat mönster och utifrån teman tolkat intervju svaren. Vi har valt att genomföra det som Alvehus (2003) och Bryman (2011) kallar för en semistrukturerad intervju. De menar att en semistrukturerad intervju består av några större frågor utan givna svar för att skapa utrymme för intervju personen att uttrycka sina tankar och åsikter och för att intervjuaren ska kunna ställa följdfrågor på det som kommer fram under intervjun. Intervjuaren vill att personen som blir intervjuad ska få berätta så mycket som möjligt utan att intervjuaren ska styra det för mycket (Alvehus 2013). Våra intervjuer bestod av tio frågor (bilaga 1) som intervju personerna fick svara på utifrån deras erfarenheter och åsikter. Utifrån svaren så kunde vi ställa följdfrågor på det som diskuterades under intervjuerna. Bryman (2009) menar att ett bra tillvägagångssätt när

man ska genomföra en kvalitativ intervju är att spela in den och sen transkribera den, detta för att få en detaljerad analys som krävs vid en kvalitativ intervju och för att fånga intervjupersonernas svar så ordgrant som möjligt. Vi har därför valt att spela in och transkribera våra intervjuer för att inte missa något av vikt i analysen.

## 4.2 Forskningsetiska övervägande

Studien har utgått från de fyra forskningsetiska principerna som Vetenskapsrådet (2002) har tagit fram. Vi har använt oss av dessa för att personerna som har medverkat i studien inte ska känna sig utelämnade. Vi har tydligt berättat för intervjupersonerna vad som gäller för att de ska våga uttrycka sig och veta att det är anonymt. De fyra principerna som vetenskapsrådet har tagit fram och som vi har använt oss av är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Enligt informationskravet ska de deltagande intervjupersonerna informeras om deras syfte i projektet, att deras deltagande är frivilligt och att de när de vill har rätt att avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet 2002). Vi har innan varje intervju informerat intervjupersonerna om deras syfte i projektet, deras frivilliga deltagande och att de har rätt att avbryta sin medverkan om och när de själv vill.

Enligt samtyckeskravet så har deltagaren själv rätt att bestämma över sin medverkan och forskaren behöver få samtycke av deltagaren. Finns det minderåriga med i studien så behövs även vårdnadshavares samtycke (Vetenskapsrådet 2002). I vår studie har vi valt att intervjua pedagoger, så därför behövs inte några samtyckesblanketter från vårdnadshavare, men intervjupersonerna har fått information och samtyckt till sin medverkan.

Vetenskapsrådet (2002) beskriver också konfidentialitetskravet som innebär att alla intervjupersoner ska vara anonyma, vilket betyder att ingen utomstående på något sätt ska kunna veta vilken person som sagt vad eller på vilken förskola som undersökningen genomförts. Allt insamlat material ska under studiens gång förvaras på ett säkert sätt och efter avslutad studie ska all insamlad material förstöras.

Vi har i vår studie inte namngett någon av intervjupersonerna och vi har inte heller berättat i vilken kommun som förskolorna finns, där intervjupersonerna arbetar. Under studiens gång så förvaras allt insamlat material i en mapp på datorn som bara vi två har tillgång till och när studien är avslutad så kommer mappen att raderas.

Det sista kravet från Vetenskapsrådet (2002) är nyttjandekravet och det går ut på att det insamlade materialet endast får nyttjas i den studie som deltagarna har godkänt att materialet används till. Det insamlade materialet kommer att förstöras när studien är klar, så det insamlade materialet kommer inte att kunna användas i någon annan studie.

### 4.3 Urval

För att få in tillräckligt med material för att sedan kunna jämföra de olika resultaten valde vi att genomföra intervjuer med pedagoger som arbetar i förskola och som dokumenterar i sitt dagliga arbete. Vi intervjuade tio pedagoger och kände att det var tillräckligt eftersom vi såg ett tydligt mönster i de svaren som vi fick. De tio pedagoger som vi intervjuade arbetar på sex olika förskolor i fyra olika kommuner.

När vi valde intervjupersoner så har vi gjort vårt urval efter det som Bryman (2011) kallar för målstyrt urval vilket betyder att vi har valt att intervjua pedagoger som arbetar i förskolan och som arbetar med dokumentation som en naturlig del i verksamheten. Åtta stycken av intervjupersonerna är utbildade förskollärare och två är utbildade barnskötare. Alla tio intervjupersonerna är kvinnor i åldrarna 32 till 60 år.

Sättet att dokumentera är olika beroende på vilken förskola och kommun som pedagogerna arbetar i. Fyra av intervjupersonerna dokumenterar endast i det digitala dokumentations-verktyg som deras förskola använder sig av. De dokumenterar verksamheten, barnens utveckling och lärande samt utvecklingssamtalen digitalt. Fem av intervjupersonerna använder sig av traditionell dokumentation, de dokumenterar verksamheten, barnens utveckling och lärande samt utvecklingssamtalen traditionellt. En intervjuperson använder sig av både traditionell och digital dokumentation, den digitala dokumentationen används då verksamheten dokumenteras för föräldrarna och den traditionella används för dokumentationen av barnets lärande och utveckling.

Vi har gett våra intervjupersoner fiktiva namn för att det ska bli tydligare vem som uttrycker vad. Här tydliggör vi vilka av pedagogerna som dokumenterar traditionellt respektive digitalt.

		Traditionell dokumentation	Digital dokumentation
1	Agneta	X	
2	Bettan	X	
3	Christina	X	
4	Doris	X	
5	Eva		X
6	Freja	X	X
7	Gun		X
8	Hjördis		X
9	Ingalill	X	
10	Janet		X

#### 4.4 Genomförande

Vi valde att intervjua tio personer och på grund av tidsbrist för några av pedagogerna så fick fem av pedagogerna svara på våra intervjufrågor skriftligt istället. Detta kan så klart få konsekvenser eftersom man inte kan ställa följdfrågor till intervjupersoner (Alvehus 2013). När vi hade fått in svaren av de fem som svarade på frågorna skriftligt så hade vi möjlighet att ställa följdfrågor till dem för att förtydliga vad de menade, detta skedde både skriftligt och muntligt.

De fem pedagogerna som intervjuades muntligt har intervjuats enskilt och under intervjun fick de visa och berätta på vilket sätt de dokumenterar. Bryman (2011) menar att det kan vara bra att ha med fotografier eller liknande till intervjun för han menar att objekt kan hjälpa intervjupersonerna att reflektera kring saker som annars tas för givna. Några av intervjupersonerna hade med sig exempel i form av bilder och liknande för att lättare kunna förklara på vilket sätt de arbetar med dokumentationen och efter någon intervju så visade intervjupersonen hur det ser ut i verksamheten. Detta var inget som vi hade bett om utan när vi frågade om deras medverkan så har vi informerat intervjupersonerna

förutom om de etiska aspekterna även att intervjun skulle handla om dokumentation, inget mer specifikt. Detta för att vi ville ha så ärliga och spontana svar som möjligt precis som Alvehus (2013) menar.

Bryman (2011) betonar vikten med att spela in intervjuerna, för då kan man efteråt både höra vad intervjupersonerna har sagt men också hur de har sagt det. De fem intervjuerna spelades in och efteråt har de transkriberats och analyserats. Alvehus (2013) menar att redan då en intervju transkriberats så börjar analysen att utvecklas. De intervjuerna där pedagogerna valde att besvara intervjufrågorna skriftligt har lästs igenom och alla tio intervjusvaren har analyserats tillsammans för att hitta mönster och avvikelser i materialet. Intervjuerna har sammanställts och analyserats utifrån det som Bryman (2011) kallar framework som är en strategi för en tematisk analys. Med framework menar Bryman (2011) att det insamlade materialet, i detta fall transkriberingen struktureras upp i matriser utifrån olika teman som hittas i materialet. De teman som vi fann i våra matriser utifrån relevans från vårt syfte och teorier är barns delaktighet, barns utveckling och lärande, återkoppling och reflektion och etik och integritet. I dessa fyra tema ser vi en tydlig koppling utifrån barns delaktighet och den digitala dokumentationen i förskolan. Det är dessa teman som ligger till grund för analys och resultatkapitlet.



## 5. Analys och Resultat

I det här kapitlet sammanställs vårt empiriska material som vi samlat in genom intervjuer med tio pedagoger. Vi kommer att analysera och tolka materialet utifrån de fyra teman barns delaktighet, barns utveckling och lärande, återkoppling och reflektion och etik och integritet. I slutet av varje tema kommer vi att koppla vårt material till de teoretiska perspektiven kognitivt och interaktionistiska perspektiv samt deras underbegrepp som vi presenterat i vårt teorikapitel. I slutet av detta kapitel kommer vi att presentera det resultat vi kommit fram till utifrån vårt syfte och frågeställning.

### 5.1 Barns delaktighet

Alla intervjupersonerna svarade att de använder dokumentation för att visa förskolans verksamhet för vårdnadshavarna, för att se det enskilda barnets lärande och till barnets utvecklingssamtal. Detta är det som är gemensamt för alla intervjupersoner och detta kan bero på att dessa delar ingår i förskolans mål. I förskolans läroplan Lpfö98 (2016, s. 14) står det att:

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras.

Alla utom en intervjuperson svarar att barnens delaktighet i just dokumentationstillfället är dåligt, detta på grund av tidsbrist. Däremot svarar alla att de skulle vilja att barnen fick vara mer delaktiga i just den situationen. Freja är den pedagog som menar att barnen är delaktiga i dokumentationen. Freja dokumenterar både traditionellt och digitalt och hon menar att barnen såklart är delaktiga, barnen är ju en del av verksamheten. Hon menar också att göra dokumentationen tillsammans med barnen är positivt eftersom det ger barnen delaktiga i deras vardag och de blir även delaktiga i reflektionerna kring sitt eget lärande.

De intervjupersoner som dokumenterar traditionellt menar att barnen blir delaktiga i dokumentationen när den är utskriven och upphängd på väggen eller insatt i barnens

pärm. Eftersom dokumentationen finns tillgänglig för barnen och de kan använda sig av den för att reflektera över verksamheten och återberätta händelserna för sina vårdnadshavare när de kommer och hämtar med hjälp av bilderna på dokumentationen.

De intervjupersoner som dokumenterar digitalt säger att barnen ibland är delaktiga då det ska väljas ut foto eller då pedagogen vill ha en kommentar från ett barn om vad som händer på bilderna. Men oftast menar dessa pedagogerna att den digitala dokumentationen sker utan barns delaktighet och dokumentation sker när tiden finns, som till exempel då pedagogerna har planering och då är barnen inte delaktiga.

Barns delaktighet i dokumentationen är ett problem som de intervjuade pedagogerna menar beror på tidsbrist och det är oberoende av vilken dokumentationsmetod man använder sig av. Däremot så tolkar vi i intervjuvaren att en interaktion mellan barn och pedagoger sker där intervjupersonen använder sig av båda dokumentationsmetoderna. Vi ser också i svaren att de som dokumenterar traditionellt innefattar det interaktionistiska perspektivet, det som Mead (1976) menar att barn utvecklas i samspel med andra. Även om inte samspelet sker i dokumentationstillfället så sker delaktigheten och samspelet då dokumentationen synliggörs för barnen. Det som Blumer (1969) menar med att individer använder sig av symboler för att interagera med andra ser vi i intervjuvaren också i den traditionella dokumentationen då dokumentationen blir synlig för barnen. I den digitala dokumentationen ser vi i intervjuvaren, ingen delaktighet från barnen, varken i dokumentationstillfället men heller inte då dokumentationen är klar eftersom den inte blir synlig för barnen och de har då ingen möjlighet att samspela med andra, varken barn eller vuxna.

## 5.2 Barns utveckling och lärande

Alla pedagoger svarar i intervjuerna att de dokumenterar för att synliggöra det enskilda barnets lärande och utveckling och i dokumentationen så kan man se var och om man behöver sätta in några resurser. Men som tidigare sagt så görs det med hjälp av olika metoder och verktyg.

Christina som dokumenterar traditionellt menar att barnen lär sig genom att ta del av dokumentationen och genom att diskutera och reflektera över den tillsammans med de

andra barnen på avdelningen eller tillsammans med sina vårdnadshavare eller pedagoger. Christina ser också att barnen ofta sitter och diskuterar dokumentationen med varandra, hon ser detta som utveckling och lärande för barnet när det sker i samspel med andra. De andra pedagogerna som dokumenterar traditionellt menar också att de kan se samma lärsituationer hos barnen medan de pedagoger som dokumenterar digitalt inte ser den lärprocessen och samspelet mellan barnen utifrån dokumentationen.

Eva som dokumenterar digitalt säger i intervjun att det bara är pedagogerna och vårdnadshavarna som kan ta del av barnets utveckling genom den digitala dokumentationen. Eva menar att barnen kan ta del av dokumentationen genom att en pedagog loggar in i det digitala verktyget så att barnet kan få tillgång till det som dokumenterats om barnet, detta sker mycket sällan. De andra pedagogerna som dokumenterar digitalt menar samma som Eva att barnen inte har tillgång till att se sitt eget lärande eller utveckling, men att dokumentationen finns och den används i utvecklingssamtalen med vårdnadshavarna.

Ingalill som dokumenterar traditionellt säger att hon ser att barnen ofta tittar på dokumentationen och utifrån den så startar de en lek eller i leken diskuterar barnen det som skett tidigare som de sett på dokumentationen. Intervjupersonerna som dokumenterar traditionellt menar att de ofta ser barnen stå och reflektera och diskutera utifrån dokumentationen tillsammans med sina kompisar eller tillsammans med vårdnadshavarna. De menar också att det sker ett lärande i den situationen eftersom barnen återkopplar och reflekterar över sin egen utveckling och lärande. Doris som dokumenterar traditionellt menar att barnen med hjälp av dokumentationen kan bygga upp sin identitet genom att få bekräftelse av andra barn eller vuxna.

Här ser vi i intervjusvaren en tydlig koppling mellan det kognitiva perspektivet och den traditionella dokumentationen, barnen har dokumentationen lättillgänglig och kan när barnet själv vill ta fram den och se sitt eget lärande och utveckling. Detta ser vi inte sker i intervjusvaren i den digitala dokumentationen, barnen har inte fri tillgång till sin egen dokumentation utan denna synlighet av sitt eget lärande ser barnen endast då vårdnadshavare eller pedagoger visar dokumentationen för dem. Piaget (1968) belyser individens intelligens som består av nyfikenheten och vetgirigheten. Av pedagogernas svar att döma är barnen vetgiriga och nyfikna, men det underhålls inte på samma sätt i

den digitala dokumentationen som i den traditionella. Detta underhåll sker kontinuerligt där dokumentationen är traditionell medan den sker mer sporadiskt eller kanske till och med aldrig där dokumentationen sker digitalt.

Piaget (1968) använder sig av begreppen assimilation och ackommodation och utifrån våra intervjusvar anser vi att den traditionella dokumentationen lutar åt både assimilationen och ackommodationen, då båda utgör ett lärande på olika plan. Genom den traditionella dokumentationen kan barnen återkoppla till redan förvärvade kunskaper och vidare utveckla sitt lärande genom en tankeprocess, både enskilt och i samspel med andra, vuxna som barn och då ser man ett lärande genom assimilation. Men en traditionell dokumentation kan även erbjuda en lärprocess genom ackommodation, det vill säga att barnen erövrar nya erfarenheter ej baserade eller i behov av tidigare erfarenheter. De kan genom dokumentationen tillsammans med andra utvinna nya kunskaper som de inte sett tidigare, men även lära sig av andras erfarenheter och kunskaper som kan skapas i ett samspel antingen i en konversation om bilderna eller genom ett iakttagande.

Utifrån det interaktionistiska perspektivet så beskrivs barns utveckling som en interaktion med andra. Interaktionen mellan barnen ser vi hos de som dokumenterar traditionellt men inte där det dokumenteras digitalt eftersom dokumentationen inte är synlig för barnen. Barnen kan inte följa sin utveckling och lärande på ett enkelt sätt och de kan inte heller diskutera och reflektera tillsammans med de andra barnen. Genom att dokumentationen inte är synlig kan barnet heller inte tydligt se det som Mead (1976) menar att barn utvecklas genom att se andra människors beteende, tankar och känslor. Samspelet mellan barn eller mellan barn och vuxna behövs för barns självutveckling, för att barnet ska kunna utveckla sin kompetens. Även utifrån detta perspektiv ser vi brister i den digitala dokumentationen eftersom den inte synliggörs för barnen.

### 5.3 Återkoppling och reflektion

De pedagoger som dokumenterar traditionellt menar att de ser att barnen tittar på dokumentationen, pratar med varandra eller med pedagoger eller vårdnadshavare och kan efteråt fantisera vidare om vad som händer men också fortsätta leka leken de höll på med på bilden, de ser ofta barnen stå och reflektera och diskutera dokumentationen tillsammans med sina kompisar eller med vårdnadshavarna.

De pedagoger som dokumenterar traditionellt menar att barnen blir delaktiga i dokumentationen när den är upphängd på väggen eller insatt i barnens pärm, eftersom dokumentationen då blir tillgänglig för barnen. Barnen kan reflektera över dokumentationen tillsammans med sina kompisar och visa den för vårdnadshavarna och berätta vad som händer på bilderna, de kan då återkoppla dagen utifrån dokumentationen. Barnen får även en återkoppling av gårdagen då de kommer morgonen efter och ser dokumentationen om vad som hänt på förskolan dagen innan.

Gun och Hjördis som båda dokumenterar digitalt menar att denna återkoppling sker till vårdnadshavarna via det digitala dokumentationsverktyget som de använder och vårdnadshavarna kan återkoppla och reflektera över dokumentationen hemma i lugn och ro. Däremot så menar Janet som också dokumenterar digitalt att hon inte uppfattar det som att vårdnadshavarna visar dokumentationen för sina barn.

Både Doris, Eva och Freja använder dokumentationen som reflektionsmaterial för att utvärdera verksamheten och ge barnen inflytande i verksamheten och ta vara på barnens intresse. Doris dokumenterar traditionellt, Eva digitalt och Freja dokumenterar både traditionellt och digitalt. Alla tre menar att man kan reflektera över verksamheten tillsammans med barnen. Doris menar att eftersom deras dokumentation är synlig för barnen hela tiden så är det lätt för barnen att reflektera över den eftersom barnen sett den och redan reflekterat över den tillsammans med sina kamrater eller vårdnadshavare eller sig själv.

Eva menar att det tar ett tag innan barnen lär sig att reflektera över verksamheten utifrån den digitala dokumentationen och att det kan bero på att de inte tidigare sett dokumentationen. Hon menar att man ser stor skillnad på de barn som har sett dokumentationen hemma gentemot de som inte har sett dokumentationen tidigare. Däremot säger Eva att hon inte ser den spontana reflektionen mellan barnen som de ser som dokumenterar traditionellt. De andra pedagogerna i intervjun som dokumenterar digitalt använder sig inte av dokumentationen när de reflekterar tillsammans med barnen.

Reflektionerna i verksamheten kan ske på olika sätt. Ett sätt är att pedagogerna kan reflektera tillsammans med barnen, med eller utan dokumentation. Då sätter de sig ner

tillsammans med barnen och reflekterar och diskuterar över verksamheten, detta är ingen skillnad beroende på traditionell eller digital dokumentation. Skillnaden vi kan se utifrån intervjuerna är att den spontana reflektionen och diskussionen inte existerar hos de intervjupersoner som dokumenterar digitalt. Så som den sker hos de intervjupersoner som dokumenterar traditionellt, där dokumentationen hänger synlig för barnen.

Vi kan i våra intervjuer se det preoperationella stadiet (Piaget 1968), där det symboliska tänkandet återspeglas i leken. När barnen efter att ha reflekterat över dagens dokumentation eller återkopplat från gårdagens dokumentation kan fortsätta den lek de höll på med dagen innan eller utveckla och fantisera vidare på det som de sett på dokumentationerna. Våra intervjuer visar att den symboliska kommunikationen inte existerar spontant när det dokumenteras digitalt, vilket sker när det dokumenteras traditionellt.

## 5.4 Etik och integritet

På frågan om pedagogerna ställer frågan om barnet vill vara med på dokumentationen svarar alla utom två pedagoger att de ibland frågar barnen. Men de svarar också att de ser på barnen om de drar sig undan då kameran kommer fram, då dokumenterar de inte de barnen. Freja frågar alltid och Christina frågar aldrig. Det står i barnkonventionen (2009, §12) att ”Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad”. Utifrån barnkonventionen agerar Freja helt rätt gentemot barnen, eftersom hon alltid frågar först.

Bettan som dokumenterar traditionellt menar i sin intervju att man kan läsa av barnen om de vill vara med eller inte, ibland backar de när kameran kommer fram men det kan också vara så att barnet kommer och vill vara med att ta foto, bara för att slippa vara med själv på fotot, då får man som pedagog respektera detta. Men enligt barnkonventionen (2009, §12) bör Bettan fråga istället för att anta om barnet vill medverka. Agneta som dokumenterar traditionellt svarar i intervjun att är det ett foto med många barn tillsammans så gör vi det inte men om man tar foto på ett enskilt barn så gör vi det.

Det som alla intervjupersonerna svarar är att det är snarare så att barnen vill vara med, och visa upp sig och vad de har gjort, detta ser vi som att de är vana vid detta utifrån

samhällets mediala utveckling. Ingen av intervjupersonerna skulle lagt ut eller hängt upp en bild som skulle kunna uppfattas som kränkande på något sätt. Här svarar pedagogerna att det är sunt förnuft som gäller. Men det sunna förnuftet kan ifrågasättas då det kan tolkas på olika sätt av olika personer, detta har vi sett i våra intervjuvar där olika pedagoger uttrycker det sunna förnuftet på olika sätt. Det som är självklart för den ena intervjupersonen är inte självklart för en annan.

Christina som dokumenterar traditionellt menar att om hon ska fråga barnen innan varje foto skulle hon förstöra lärprocessen eller leksituationen som hon vill fånga på foto. Bettan som också dokumenterar traditionellt tror att barnen ofta vill vara med för att de får tillgång till dokumentationen och ser vilka bilder som tagits på barnen och de vill då vara med. Hon säger också att om man som pedagog är öppen och positiv och visar barnen dokumentationen så blir barnen trygga och vill vara med. Här svarade Janet som dokumenterar digitalt att hon upplever att många barn inte vill vara med på foto och att det kan bero på att de inte vet vad som händer med bilderna, eftersom barnen inte får se dokumentationen på samma tydliga sätt som de som dokumenteras traditionellt.

Alla tio intervjupersonerna svarar att när barnen börjar på förskolan får vårdnadshavarna fylla i ett papper där de godkänner eller inte godkänner att deras barn får dokumenteras på förskolan. Men här kan man se till de etiska aspekterna om det är vårdnadshavarna eller barnen som ska bestämma om barnen ska vara med på dokumentationen eller inte. På frågan om hur pedagogerna ser på sambandet mellan dokumentation och integritet menar alla intervjupersonerna att det inte ser det som ett problem för om ett barn inte vill vara med på foto får man dokumentera på andra sätt, genom att anteckna eller liknande. Agneta som dokumenterar traditionellt menar att det är deras uppgift som pedagoger att lösa situationen, antingen genom att få med barnet eller kanske är det så att det är barnet som ska dokumentera eller så får man anteckna istället för att ta foto.

När det gäller etik och integritet inom dokumentation anser alla intervjuade pedagoger, oberoende av dokumentationsmetod att de tar hänsyn till barnen. Detta kan bero på att i förskolans läroplan Lpfö98 (2016) står det att värden så som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet ska hållas levande i arbetet med barnen i förskolan. Skulle pedagogerna inte uppfylla detta bryter de mot ett av sina uppdrag. Men tittar man

ur barnkonventionen (2009, §12) är det bara en av de intervjuade pedagogerna som uppfyller detta och det är Freja.

Här ser vi också det interaktionistiska perspektivet utifrån det som Mead (1976) menar att man som vuxen ska vara en god förebild för barns utveckling och lärande. Detta tycker vi att alla pedagoger uppfyller oberoende av dokumentationsmetod då ingen av de skulle lagt upp eller skrivit ut en bild som på något sätt skulle uppfattas som kränkande. Även när vi tittar på det utifrån barns självutveckling (Stern 2003) ser vi att de intervjuade pedagogerna gör sitt bästa för att förmedla positiva känslor för att hjälpa barnet att få positiva upplevelser och känslor för att utveckla sig själv. Inom detta område ser vi ingen skillnad utifrån vilken metod som pedagogerna använder för att dokumentera då dokumentationen innehåller barns utveckling och lärande.

## 5.5 Resultat

Analysen visar utifrån pedagogernas syn på barns delaktighet i dokumentationen att den minskar när de dokumenterar digitalt. Inom båda dokumentationsmetoderna är barns delaktighet i själva dokumentationstillfället bristfällig, det vill säga att oberoende av vilken dokumentationsmetod som används är det övervägande pedagogerna som dokumenterar. Då dokumentationen är klar blir den traditionella dokumentationen synlig för barnen och för vårdnadshavare och på detta sätt upplever pedagogerna att barnen blir delaktiga i dokumentationen. När det gäller den digitala dokumentationen blir den endast synlig för pedagoger och vårdnadshavarna, här upplever inte pedagogerna att barnen är lika delaktiga i dokumentationen.

Barns delaktighet i dokumentationen är en av de skillnaderna som analysen visar mellan traditionell och digital dokumentation. Andra skillnader som den visar är den spontana reflektionen och återkopplingen. I den traditionella dokumentationen säger sig pedagogerna se reflektion och återkoppling av dokumentationen då barnen går förbi, då vårdnadshavarna hämtar barnen och diskuterar vad barnen gjort under dagen. Återkoppling kan även ske då man kommer dagen efter och ser gårdagens dokumentation och kan återkoppla till verksamheten och sitt lärande. Denna återkoppling och reflektion upplever inte pedagogerna som endast använder digital dokumentation eftersom dokumentationen inte är synlig för barnen. Återkoppling kan ske mellan barn och



vårdnadshavarna då vårdnadshavarna har tillgång till dokumentationen digitalt hemifrån. En av de sakerna som inte skiljer sig utifrån vilken dokumentationsmetod som används är de etiska aspekterna. Pedagogerna tar hänsyn till barnens integritet och även om dem inte alltid frågar barnen om deras medverkan på foto, skulle de intervjuade pedagogerna aldrig visa eller lägga upp ett foto som på något sätt skulle kunna uppfattas som kränkande. Däremot så strider detta mot barnkonventionen (2009, §12) att inte fråga barnen om de vill medverka eller ej.

Vår analys visar att alla pedagoger oavsett vilken dokumentationsmetod som används dokumenterar det enskilda barnets utveckling och lärande. Men pedagogerna ser att barns utveckling och lärande påverkas av den digitala dokumentationen på så sätt att barnen inte får tillgång till dokumentationen som rör dem själva och de kan inte på ett tydligt sätt se sin egen utveckling och lärande genom dokumentationen. Eftersom den inte är synlig för barnen så kan de inte spontant reflektera över den och sitt eget lärande i samspel med andra utan det måste hela tiden ske tillsammans med en vuxen om tiden finns. Pedagogerna ser inte heller något kunskapsutbyte mellan barnen i den digitala dokumentationen, eftersom dokumentationen inte är synlig för dem.

## 6. Diskussion och slutsats

Vi kommer i detta kapitel diskutera vårt resultat utifrån den tidigare forskningen men också diskutera yrkesrelevans, metoden och till sist även förslag på vidare forskning.

### 6.1 Resultatdiskussion

Vi har valt att dela upp vår resultatdiskussion i barns delaktighet, skillnader och likheter utifrån dokumentationsmetod, barns lärande och slutdiskussion.

#### 6.1.1 Barns delaktighet

Barns delaktighet i dokumentationen är bristfällig enligt våra intervjuade pedagoger, speciellt i själva dokumentations tillfället, då det oftast enbart är pedagogerna som dokumenterar oavsett vilken dokumentationsmetod pedagogerna använder sig av. Men skillnaden vi ser är att i den traditionella dokumentationen finns den tillgänglig för barnen och de kan delta i reflektionen kring den, något barnen i den digitala dokumentationen inte har tillgång till i samma utsträckning.

Oavsett vilken dokumentationsmetod som används kan man genomföra en reflektion tillsammans med barnen. Men när det gäller den digitala dokumentationen så måste pedagogen ta fram och synliggöra dokumentationen för dem, detta upplever vi inte att de pedagoger som dokumenterar digitalt alltid gör. Men om dokumentationen inte synliggörs för barnen så uppfyller den inte heller det som Palmer (2012) menar med att dokumentationen ska skapa. Nämligen en tydlig bild av verksamheten och barnets utveckling, både för barnet, pedagogen och vårdnadshavare. Hon menar att det är i den synliga dokumentationen som barnets spontana reflektion skapas, både den egna och den gemensamma. Detta är precis det vi ser i vårt resultat att de pedagoger som dokumenterar traditionellt ser det som Palmer menar med spontan reflektion. Något vi inte upplever att de pedagoger som dokumenterar digitalt ser. Lenz Taguchi (2012) menar att dokumentationen ska kunna ses som ett naturligt verktyg för att belysa både verksamhet och det enskilda barnets utveckling och behov. Vidare menar hon att genom reflektionen kan barnens delaktighet styra åt vilket håll den vidare kompetensutvecklingen ska gå, både efter behov och intresse. Att använda dokumentationen som ett verktyg tillsammans

med barnen ser vi att pedagogerna som dokumenterar traditionellt gör men de som enbart dokumenterar digitalt saknar det verktyget eftersom barnen inte får tillgång till dokumentationen.

Palmer (2012) belyser vikten av att se dokumentationen som barnets stöd för långvarig utveckling och deltagande i sitt eget lärande. Risken med den digitala dokumentationen som Lindgren (2012) tar upp är då det endast är pedagogerna som dokumenterar blir barnens delaktighet endast subjektiv, det vill säga att barnen bara blir modeller för fotografiet och inte i dokumentations eller reflektionsarbetet. Här blir även dokumentationen endast synlig för vårdnadshavarna och pedagoger, även det tar Lindgren (2012) upp som en risk då fokus flyttats från barnets utveckling till att visa ett görande. Dessa risker som Lindgren tar upp om den digitala dokumentationen ser vi i vår analys är en nackdel hos de som endast dokumenterar digitalt.

### 6.1.2 Skillnader och likheter mellan dokumentationsmetoderna

I vårt resultat ser vi att det finns ett antal skillnader mellan den traditionella och den digitala dokumentationen, men däremot en stor gemensam likhet. Vår analys visar att det finns stora skillnad mellan den digitala och den traditionella dokumentationen. De som dokumenterar digitalt kan inte se den spontana diskussionen eller reflektionen som sker mellan barnen, mellan barn och pedagoger eller mellan barn och vårdnadshavare som de som dokumenterar traditionellt kan se. Detta menar Lindgren (2012) är en av nackdelarna med digital dokumentation, då dokumentationen riktar sig till de vuxna istället för till barnen. En annan nackdel med den digitala dokumentationen är att barnen inte får ta del av sin egen dokumentation utifrån sitt eget lärande och kan på så sätt inte reflektera och återkoppla över sin egen utveckling. Det är just dessa verktyg som Lenz Taguchi (2012) menar att de borde finnas för att dokumentationen ska vara pedagogisk.

Vår analys visar att de etiska ställningstagandena är centrala. Intervjupersonerna menar att de tar hänsyn till barnens integritet. Trots det är det långt ifrån alla av de intervjuade pedagogerna som alltid frågar om barnen vill vara med på bild, vilket inte rimmar med barnkonventionens lagar. Pedagogerna säger att de aldrig skulle ta foto på ett barn som visar att de inte vill vara med eller lägga upp en bild som på något vis kan upplevas kränkande. Om något barn inte vill vara med på foto så väljer intervjupersonerna att

dokumentera barnet utveckling och lärande på något annat sätt. Här menar våra intervjuade pedagoger att de tar hänsyn till barnperspektivet och inte det omdiskuterade pedagogperspektivet som Lindgren och Sparrman (2003) nämner som dominerande i förskolans dokumentationsprocess. Det är så de intervjuade pedagogerna uttrycker att de upplever situationen att de tar hänsyn till de etiska aspekter som finns även om vi kan se att deras handlande går mot barnkonventionen. Men pedagogerna har det i sina tankar hela tiden och skulle inte agera på ett kränkande sätt. Lindgren och Sparrman (2003) har kritiskt granskat barns etiska rättigheter och menar att man bör införa en etisk dimension i förskolans dokumentationsprojekt, vilket går hand i hand med barnkonventionen (2009, §12).

### 6.1.3 Barns lärande

Vårt resultat visar att barns utveckling och lärande påverkas av den digitala dokumentationen eftersom den inte är synlig för barnen. När barnen inte har tillgång till dokumentationen så sker inte den spontana reflektionen över sitt eget lärande i samspel med andra som vi utifrån vår analys ser att det sker i den traditionella dokumentationen.

När barnen får se sitt lärande blir det en materiell verklighet och de kan relatera sina nya kunskaper med sina gamla erfarenheter (Lenz Taguchi 2012). Hon menar vidare att om dokumentationen ska kunna uppfylla sitt pedagogiska värde måste den ha ett syfte och kunna utvecklas genom återkoppling, något som endast är möjligt när dokumentationen finns tillgänglig för barnen, vilket den är i den traditionella dokumentationen. Pedagogen måste bjuda in barnen till dialog för att dokumentationen ska bli pedagogisk (Lenz Taguchi 2012). Det sker lättare då dokumentationen är synlig och tillgänglig för barnen.

Det vi ser i vår analys är att alla pedagoger vi intervjuat tar hänsyn till, att se varje barn och att dokumentera barns utveckling och lärande för att kunna ge barnet de förutsättningar som behövs för att barnet ska utvecklas och skaffa sig de kompetenser som krävs. Här möter pedagogerna varje enskilt barn precis så som både Bjervås (2011) och Dahlberg och Lenz Taguchi (2015) beskriver synsättet på det kompetenta barnet. Precis som Sommer (2005) menar så iakttar pedagogerna allt som sker runt om barnet i de vardagliga situationerna men också i samspelet mellan barnen. Men när det gäller den digitala dokumentationen så stannar det här och barnen får inte ta del av det som

dokumenteras om dem. Här ser vi att tanken med det kompetenta barnet försvinner. Halvars - Franzén (2001) menar att barn inte lär sig i sin ensamhet utan i samspel med andra, att de utvecklar sin kompetens i samspel med barn och vuxna som är mer kompetenta än en själv. Denna kompetens ser vi utifrån pedagogernas svar, har större chans till utveckling där dokumentationen är synlig och tillgänglig för barnen.

#### 6.1.4 Slutdiskussion

Vi har i vår studie inte kommit fram till något nytt utifrån den tidigare forskningen men vi menar att den digitala dokumentationen är fortfarande i utvecklingsstadiet, därför är den svår att jämföra med den betydligt mer utvecklade traditionella dokumentationen i nuläget. Men om vi hade gjort denna studie om två år kanske vårt resultat hade visat något annat. Vi ser att den digitala dokumentationen har stor kapacitet till att bli ett väl fungerande verktyg utifrån barns lärande och utvecklingsperspektiv. Vi tror även att barns delaktighet och inflytande kommer att öka i takt med den digitala dokumentationens utveckling. Det vi ser som resultat av vår analys är att det ultimata är att ta de positiva aspekterna från båda dokumentationsmetoderna och använda de tillsammans. Då skapar man de bästa förutsättningarna för både barn och pedagoger.

## 6.2 Yrkesrelevans

Vår undersökning visar att om man ser till barns utveckling och lärande så gynnar inte den digitala dokumentationen barnen i deras utveckling och lärande. Som förskollärare ansvarar vi för att uppnå de mål som strävar mot dokumentation, reflektion, delaktighet och lärande. Genom digital dokumentation är det svårare att uppnå dessa mål utifrån barns delaktighet. Av vårt arbete menar vi inte att den digitala dokumentationen är negativ utan det handlar om att vara observant på vad konsekvenserna av den kan bli och att man arbetar medvetet med barnen kring den digitala dokumentationen och tar hjälp av den traditionella dokumentationen i de situationer då de kan underlätta för barnen i deras utveckling och lärande. Då den digitala dokumentationen växer fram, kanske fortare än vi är beredda på, är just de etiska och pedagogiska aspekterna av vikt att lägga fokus på. Att som förskollärare vara lyhörd och uppmärksam på vad den pedagogiska dokumentationen i grunden ger barnen och hur vi kan erbjuda reflektion och återkoppling även om dokumentationen inte sker traditionellt. För att barnet ska få ta del av sitt lärande

utifrån andra perspektiv, krävs det att pedagogerna erbjuder dem en pedagogisk dokumentation som återspeglar den vardag de lever och utvecklas i. Detta tror vi att man gör på bästa sätt genom att använda sig av en kombination av den digitala och den traditionella dokumentationen. För vårt yrke som förskollärare krävs det att ständigt ifrågasätta det egna syftet med vad vi publicerar, då det som hamnar i cyberspace aldrig kommer att försvinna.

## 6.3 Metoddiskussion

Kvale och Brinkmann (2009) anser att gruppen bör vara så stor så att man får svar på det som studien ska omfatta och i detta fall anser vi att vi har fått de svar som vi behöver eftersom vi hittar mönster i de svaren vi fått in, fler intervjuer hade gett oss mer att tolka och analysera, men det är inte säkert att hade gett ett annorlunda resultat.

Det som varit en nackdel i vår metod är att några av våra intervjupersoner på grund av tidsbrist inte kunde ställa upp på en intervju och istället fick svara på intervjufrågorna skriftligt. Vi är nöjda med de material vi fått in men anser att vi kunde fått in fler detaljerade svar om vi haft möjlighet att intervjua personerna istället. Men vi känner att vi fått in tillräckligt med material för att kunna analysera och få ett likgiltigt resultat, detta eftersom vi hade möjlighet att ställa följdfrågor även på de skriftliga svaren.

Intervjupersonernas ålder och utbildning anser vi inte har spelat någon roll för vår studie. Sen kan man diskutera hur det ser ut för kommande generationer av förskollärare, om deras relation till digitaliseringen kommer att utgöra någon skillnad av dokumentationsmetoder eftersom de växer upp med digitala hjälpmedel som en självklarhet. Vi tror att denna studie kan vara till hjälp för att få insyn i vad som behöver förbättras och tänkas på när det handlar om digital dokumentation. Men vi tror också att med tiden kommer den digitala dokumentationen fungera lika bra som den traditionella fungerar idag. Då kanske inte det bästa blir att kombinera de båda dokumentationsmetoderna utan då kanske det räcker med att använda sig av den digitala allt eftersom utvecklingen går framåt.

I efterhand så kunde vi valt att även intervjua barnen för att få en bild av hur de uppfattar deras delaktighet i dokumentationen och hur deras ställning till de etiska aspekterna ser ut.

## 6.4 Förslag till vidare forskning

Resultatet av vår studie ser vi som ett sammanlag av hur de två olika metoderna av dokumentation kan te sig ur ett barns inflytande och lärande perspektiv. Eftersom den digitala dokumentationen är nutiden och med största sannolikhet även framtidens verktyg inom pedagogisk dokumentation kommer vidare forskning behövas för att belysa just effekten av barns inflytande och lärande genom reflektion och hur den eventuellt förändras med tiden som förhållandena förändras. De etiska aspekterna i förhållande till de pedagogiska målen är två grundstenar som vårt digitala dokumenterande bör luta sig på, men frågan är om den ena stenen kommer att luta mer än den andra och vem kommer i framtiden att äga rätten till reflektion genom dokumentation, pedagogen eller barnet?

## 7. Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2014). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2., [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 1. uppl. Stockholm: Liber

*Barnkonventionen [Elektronisk resurs]: FN:s konvention om barnets rättigheter*. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige

Bjervås, Lise-Lotte (2011). Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan: en diskursanalys, Acta universitatis Gothoburgensis.

Blumer, Herbert (1969). *Symbolic interactionism: perspective and method*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Dahlberg, Gunilla & Lenz Taguchi, Hillevi (2015). *Förskola och skola: om två skilda traditioner och om visionen om en mötesplats*. 2. uppl. Stockholm: Liber

Halvars-Franzén, Bodil (2001). *Det kompetenta barnet: varför behöver vi ett kompetent barn just nu, i vår tid och i vårt samhälle*. Stockholm: Lärarhögsk.

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2003). *Utvecklingspsykologi*. 2., rev. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lenz Taguchi, Hillevi (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent: introduktion till intra-aktiv pedagogik*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning



Lenz Taguchi, Hillevi (2003). *Varför pedagogisk dokumentation?: om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete*. Stockholm: HLS

Lindgren, Anne-Li (2012). Ethical Issues in Pedagogical Documentation: Representations of Children Through Digital Technology. *International Journal of Early Childhood*. 44:3, s. 327-340

Lindgren, Anne-Li, Sparrman, Anna (2003). *Om att bli dokumenterad. Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation*. Pedagogisk forskning i Sverige, vol. 1-2, s. 59-70

*Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. utg.] (2016). Stockholm: Skolverket

Mead, George Herbert (1976). *Medvetandet, jaget och samhället: från social-behavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos

Palmer, Anna (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan: pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Skolverket.

Piaget, Jean (1968). *Barnets själsliga utveckling*. Lund: Gleerup

Sommer, Dion (2005). *Barndomspsykologi: utveckling i en förändrad värld*. 2., rev. [och utök.] utg. Hässelby: Runa

Stern, Daniel N. (2003). *Spädbarnets interpersonella värld: ett psykoanalytiskt och utvecklingspsykologiskt perspektiv*. [2., utök. svenska utg.] Stockholm: Natur och kultur

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

[http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494\\_forskningsetiska\\_principer\\_2002.pdf](http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf)

# Bilaga 1

## Frågor till intervjuerna

1. På vilket sätt dokumenterar ni?
2. På vilket sätt presenterar ni ert material?
3. Är barnen delaktiga i dokumentationen? På vilket sätt?
4. Hur ser ni på etik och integritet i samband med dokumentation?  
(frågar ni barnen om de vill vara med på foto?)
5. Visar ni dokumentationen för barnen innan ni publicerar det? Varför/Varför inte?
6. Har ni någon gång uppmärksammat att något barn drar sig undan när kameran kommer fram?
7. Hur ser ni på barns lärande och dokumentation?
8. Har ni varit med om barn som säger NEJ jag vill inte vara med på foto? Hur agerar du i en sån situation?  
(Om du inte varit med om det, Hur hade du agerat om någon sagt nej?)
9. Hur ser du på sambandet mellan integritet och dokumentation utifrån läroplansmålen?
10. Hur använder ni er av dokumentationen som reflektionsmaterial?